

Щербич Володимир

слухач магістратури,

Дон Артем

слухач магістратури,

Вінницький навчально- науковий інституту економіки

Західноукраїнського національного університету

УКРАЇНСЬКИЙ ГОРОХ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА СВІТОВИЙ РИНОК

Горох є однією з найдавніших культур, ще в кам'яному віці 20 тис. років тому він використовувався у їжу. За даними археологічних розкопок батьківщиною гороху є ряд районів Азії, тобто Закавказзя, північний захід Ірану, гірський Туркменістан, Афганістан та Індія, де вирощувалися дрібнонасінні форми. Великонасінні форми гороху походять з другого центру - Східного Середземномор'я. Згідно з археологічними розкопками у Чернівецькій та Івано-Франківській областях у східній Європі горох з'явився, ймовірно, у III-II тисячолітті до н.е.

Значного розповсюдження горох набув в VI-VII століттях. У світі протягом останніх декількох років спостерігається стійка тенденція розширення посівних площ під зерновим горохом. У 1980 р. у світовому сільському господарстві посівні площі гороху становили приблизно 15 млн га за середньої врожайності 14 ц/га, до кінця XX століття - 7 млн га або 4,2% від загальної площі посівів зернобобових культур.

На даний час горох розповсюджений у багатьох країнах світу, але найбільше значення має на територіях з помірним кліматом. В даний час максимальні площі гороху знаходяться в Росії (13-32% від площі посівів у світі), в Україні (8-16%), у Китаї (6-12%) і Індії (7-13%). Багато гороху вирощують також у Франції, Угорщині, Румунії, Данії, Канаді і США.

Наразі Україна має потенціал, щодо вирощування гороху. Таку 1992 році посівна площа гороху в Україні перевищувала мільйон гектарів, то в 2020 році не було засіяно навіть п'ятої частини від цього показника. Однак 2017 рік став рекордним: наприклад, порівняно з 2014 роком посівна площа та обсяги виробництва цієї культури зросли втричі (табл. 1). Цьому сприяли попит і хороша ціна на зерно гороху.

За даними Держкомстату України в 2020 році Україна у світовому рейтингу експортерів зернобобових посіла 17 місце — експортувала горох, нут, квасолю, сочевицю та боби на \$130 млн. У принципі, цей експортний український напрямок теж розвивається. Хоча частка України на світовому ринку становить лише 1,2%, за останні 10 років вона розширила свою присутність до 68 експортних ринків — з 39 у 2011 році. Причому на експорт зернобобових спеціалізуються майже 300 експортерів.[2]

Нюанс у тому, що лівова частка цього ринку посідає горох. 2020 року Україна експортувала гороху на \$93,7 млн, тобто на його частку припадає 72% від усієї суми постачання зернобобових на зовнішні ринки. А горох сьогодні, мабуть, є найдепресивнішою культурою з усіх зернових і зернобобових, як у плані виробництва, так і в плані експорту

Таблиця 1.

Основні показники вирощування гороху в Україні [1]

Рік	Площа посіву, тис. га	Урожайність, ц/га	Виробництво, тис т
1992	1148	24,2	2800
1998	470	23,0	1080
2003	338	11,0	370
2006	327	20,0	650
2010	279	16,2	450
2012	211	16,6	350
2013	172	15,6	270
2014	154	23,4	360
2015	170	22,4	378
2016	239	31,9	750
2017	405	26,6	1090
2018	431	27,4	1103
2019	243	28,4	690
2020	234	23,4	479

Протягом останніх 5 років горох в Україні здає свої позиції: посівні площі скорочуються, обсяги виробництва падають, а експорт знижується. Якщо в 2017 році посівні площі гороху перевищували 400 тис. га, врожай становив 1,1 млн т, а експорт сушеного гороху, 561 тис. т, то до 2020 року посівні площі зменшилися до 234 тис. га. 479 тис. т, а експорт – 378 тис. т [3].

Основна причина негативної динаміки у зміні ситуації на зовнішніх ринках. Раніше значну частину гороху Україна експортувала до Індії. У 2018 році Індія імпортувала 194 тис. т українського гороху, із 621 тис. т, поставлених на зовнішні ринки. Тобто майже третина. Проте останніми роками Індія щодо гороху проводить протекціоністську політику. Як наслідок, 2020 року вона не увійшла навіть до десятки найбільших імпортерів зернобобових з України, а за 8 місяців 2021 року взагалі не імпортувала жодної тонни українського гороху. Нині основні його покупці — деякі країни ЄС, Азії та Африки. За підсумками 2020 року, у значних обсягах горох з України імпортували лише 4 країни: 41 тис. т із 188 тис. т – Італія, 28 тис. т – Туреччина, 16 тис. т – Пакистан, та 15 тис. т – Джибуті.

Отже, за великим рахунком, ситуація на ринку гороху зараз невизначена, перспективи в покращення ситуації в українських виробників та експортерів відсутні.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Вавиловские принципы в селекции гороха XXI века URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vavilovskie-printsipy-v-seleksii-goroha-xxi-veka>
3. Сезон парадоксів для українського гороху: рік без Індії, а ціни все вищі. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/1517627>